

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – A klímasemleges gazdaság létrehozása: Uniós stratégia az energiarendszer integrációjának megteremtéséért

(COM(2020) 299 final)

(2021/C 123/05)

Előadó: **Lutz RIBBE**

Felkérés:	Európai Bizottság, 2020.9.23.
Jogalap:	az Európai Unió működéséről szóló szerződés 304. cikke
Közgyűlési határozat:	2020.7.14.
Illetékes szekció:	„Közlekedés, energia, infrastruktúra és információs társadalom” szekció
Elfogadás a szekcióülésen:	2020.12.16.
Elfogadás a plenáris ülésen:	2021.1.27.
Plenáris ülés száma:	557.
A szavazás eredménye:	242/3/10
(mellette/ellene/tartózkodott)	

1. Következtetések és ajánlások

1.1. Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság (EGSZB) támogatja az Európai Bizottság közleményében ismertetett elképzelést: a villamosenergia-rendszer hőtechnikai és közlekedési rendszerrel való integrációja elengedhetetlen ahhoz, hogy elérhető legyen a klímasemlegességi célkitűzés, az ellátásbiztonsággal kapcsolatos cél – amely az energiainport csökkentését is magában foglalja –, valamint az a célkitűzés, hogy az európai fogyasztók és gazdaság számára megfizethető árakat biztosítsanak.

1.2. Ettől függetlenül az EGSZB-nek meg kell állapítania, hogy az Európai Bizottság a közleményében megválaszolatlanul hagy néhány, az európai energetikai átmenet sikere szempontjából nagyon fontos kérdést.

1.3. Az Európai Bizottság nem ad választ arra a kérdésre, hogy miként kívánja elérni az energiabiztonságot a szén-dioxid-kibocsátástól mentes vagy alacsony szén-dioxid-kibocsátású energiaforrásokra támaszkodva. Említést tesz arról, hogy a villamosenergia-szükséglet 84 %-át megújuló energiából kell fedezni, de arra már nem tér ki, hogy a fennmaradó villamos energiát milyen energiaforrásokból kellene előállítani. Ez elfogadhatatlan, mivel az energiabiztonság alapvető fontosságú az európai fogyasztók és gazdaság számára, ráadásul abból kell kiindulnunk, hogy az energiahatékonyság terén tett előrelépések ellenére a hőellátás és a közlekedési ágazat villamosítása miatt növekedni fog a villamosenergia-szükséglet.

1.4. Az EGSZB egyetért az Európai Bizottsággal abban, hogy ha a fűtési és közlekedési ágazatban nem vagy nem megfelelően árazzák be a CO₂-kibocsátást, az a rendszerintegráció szempontjából komoly problémát jelent. Nem elég azonban ismertetni a problémát: konkrét megoldási javaslatokra van szükség. Az Európai Bizottság ebben a kérdésben túl bizonytalan és nem elég konkrét.

1.5. Az energiarendszer integrációja bizonyos területeken korszerűsítést és fejlesztést kíván meg, egyes esetekben pedig új energetikai infrastruktúra kiépítését is szükségessé teszi. Ehhez hatalmas beruházásokra van szükség, amelyeket esetleg elő lehetne segíteni egy célzott európai pénzügyi keret révén, amely valamennyi tagállamban hozzáférhető lenne a vállalkozások számára. A beruházások komoly gazdasági ösztönzést jelenthetnek a Covid19-világjárvány által elindított recesszió leküzdéséhez, és várhatóan megfelelő és tisztességes munkahelyeket is teremtenek. Fontos azonban, hogy a beruházási döntéseket úgy hozzák meg, hogy azok támogassák az energia- és éghajlat-politikai célokat. Tekintettel a nagy tőkeigényre, az is igen fontos, hogy a meglévő infrastruktúrát a lehető legjobban kihasználjuk. Ehhez fontos, hogy rangsoroljuk a gyors és hatékony rendszerintegrációhoz rendelkezésre álló technológiai lehetőségeket. Az energiahatékonyságot – mindenekelőtt az ipari folyamatokban – feltétlenül előnyben kell részesíteni minden más megközelítéssel szemben. Emellett a rangsorolás során azt is azonosítani kell, hogy melyik technológia a legmegfelelőbb a rendszerintegrációt lehetővé tevő egyes alkalmazásokhoz. A megfelelő infrastrukturális beruházásokat ez alapján lehet majd tervezni. Az Európai Bizottság közleménye e tekintetben egyértelműen nem elég konkrét.

1.6. A közlemény különös hangsúlyt helyez a hidrogénre és a tengeri szélenergiára. Ezek fontos technológiák, de csak kiegészítésképpen kellene alkalmazni őket, olyan területeken, ahol szárazföldi szélenergiával és napenergiával, valamint rövid távú energiátároló rendszerekkel, például akkumulátorokkal nem lehet kellő eredményt elérni. A szárazföldi szélenergia és a napenergia azonban belátható időn belül nemcsak a leginkább költséghatékony energiatermelési módot jelenti, hanem egyúttal a legjobb módját annak is, hogy elérjük az energiaunió egy fontos stratégiai célját: a decentralizációt, és ezzel biztos és megfelelő munkahelyeket teremtünk és általában véve kiaknázzuk az energetikai átalakulás szociálpolitikai és regionális gazdasági előnyeit, megerősítjük a fogyasztók energiatermelői szerepét és az energiarendszerek középpontjába állítjuk őket, leküzdjük az energiaszegénységet, növeljük az ellátásbiztonságot, előmozdítva eközben a regionális fejlődést, és elérjük, hogy az emberek elfogadják az átállást. Elsősorban a szárazföldi szélenergia és a fotovoltaika teszi lehetővé a közvetlen rendszerintegrációt, például azáltal, hogy helyben, napenergiából termelt áramot használunk az elektromos gépkocsik töltéséhez, illetve szélenergiából termelt áramot a villamos energiát hőenergiává alakító alkalmazásokhoz. Az Európai Bizottság a közleményében figyelmen kívül hagyja ezeket a szárazföldi szélenergiában és a fotovoltaikában rejlő óriási lehetőségeket, amit az EGSZB hatalmas hiányosságnak tart.

1.7. A rendszerintegráció az innováció terén lendületet adhat az európai gazdaság számára, és ezáltal fokozhatja az európai gazdaság nemzetközi versenyképességét. Ez azonban csak akkor sikerülhet, ha a rendszerintegrációt illetően kihasználjuk mindenekelőtt a digitalizációban rejlő lehetőségeket: a mesterséges intelligencia és a gépi tanulás lényeges változást hozhat a villamosenergia-, a fűtési és közlekedési ágazat szükségletekhez igazodó energiaellátása terén. Ezek alkalmazását azonban indokoltságuk és az esetleges – mindenekelőtt az adatszuverenitást érintő – etikai problémák fényében gondosan mérlegelni kell, és a megfelelő szakemberek képzésére irányuló kezdeményezés révén elő kell készíteni. Érthetetlen, hogy miért nem ismeri ezt el az Európai Bizottság a közleményében.

1.8. Végül pedig a rendszerintegrációhoz teljesen új alapokra épülő energiapiacokra van szükség, amelyeket úgy kell kialakítani, hogy előmozdítsák a polgárok részvételével történő, decentralizált energiatermelést és erősítsék a fogyasztók helyzetét. Csak ily módon érhetők el a villamos energia belső piacáról szóló (EU) 2019/944 európai parlamenti és tanácsi irányelv⁽¹⁾ és a megújuló energiaforrásokból előállított energiáról szóló (EU) 2018/2001 európai parlamenti és tanácsi irányelv⁽²⁾ célkitűzései. A rendszerintegráció sokkal gyorsabban megy végbe, ha a fogyasztók – termelő-fogyasztóként, saját célra energiát termelőként és a megújulóenergia-közösségek tagjaiként is – gyakorolhatják jogukat. Ugyanakkor figyelmet kell fordítani a közigazgatási szerveknek az ellátás biztonságában betöltött szerepére is. A közlemény egyáltalán nem foglalkozik ezekkel a szempontokkal.

1.9. Az EGSZB támogatja az Európai Bizottság azon elképzelését, hogy nagyszabású rendezvényt szervezzen az energiarendszerek integrációjáról, és kész arra, hogy ebben aktívan közreműködjön. Szándékában áll ennek keretében az ebben a véleményben felvetett és az Európai Bizottság közleményében nem elég részletesen tárgyalt szempontokkal behatóbban is foglalkozni. Mindenekelőtt azt kell kiemelni, mennyire fontos a polgárok aktív részvétele az energiarendszer integrációja szempontjából. Éppen e tekintetben okoz csalódást az Európai Bizottság közleménye, mivel úgy tekinti, hogy a polgárok csak fogyasztók, akiknek mindössze az a gondjuk, hogy nem rendelkeznek elegendő információval.

2. Általános megjegyzések az európai bizottsági dokumentumhoz

2.1. Az Európai Bizottság közleménye az Európai Tanács az iránti elkötelezettségéhez kapcsolódik, hogy 2050-ig megvalósuljon a klímasemlegesség. Mivel az energiarendszerek felelnek az üvegházhatásúgáz-kibocsátás 75 %-áért, az e cél elérése felé vezető legfontosabb lépést a csaknem kibocsátásmentes és szén-dioxid-mentes energiarendszerek létrehozása jelenti.

2.2. E tekintetben döntő szerepet játszik az eddig csak nagyon korlátozott mértékben összekapcsolt különféle energiaágazatok, azaz a villamosenergia-, a közlekedési és a fűtési ágazat (ideértve a hűtést és a technológiai célú hőtermelést is) integrációja, illetve összekapcsolása – e szemponttal csak meglehetősen érintőlegesen foglalkoztak a tiszta energiáról szóló csomagban, jóllehet vannak olyan alkalmazások, például a kapcsolt hő- és villamosenergia-termelés, amelyek már régóta megvalósítják a rendszerintegrációt.

2.3. Az Európai Bizottság a jelenlegi állapot ismertetése közben hangsúlyozza, hogy az energiarendszert eddig különböző, egymással párhuzamosan működő, vertikális értékláncok jellemezték.

⁽¹⁾ HL L 158., 2019.6.14., 125. o.

⁽²⁾ HL L 328., 2018.12.21., 82. o.

2.4. Ellentétes megközelítésként most ezzel állítják szembe az energiarendszerek integrációját. Az Európai Bizottság ez alatt az energiarendszer egységes egészként való, összehangolt megtervezését és működtetését érti, amelyen belül az energiaforrások, az infrastruktúrák és a fogyasztási ágazatok egymással szorosabban összekapcsolódnak. A közlemény felsorolja e rendszerintegráció különböző előnyeit: az éghajlat-politikai célok elérésének elősegítése, az energiaforrások hatékonyabb felhasználása, magán az energiarendszeren belül nagyobb rugalmasság biztosítása, ennél fogva a fogyasztók helyzetének javítása, a reziliencia javítása és az ellátásbiztonság növelése, bár az továbbra sem világos, hogy uniós vagy tagállami szintű ellátásbiztonságról van-e szó. Holott ez fontos szempont, hiszen a tagállamok e téren részben rendkívül eltérő stratégiát követnek, és az általánosan rendelkezésre álló energiaforrások terén részben nagyon különböző előfeltételekkel rendelkeznek.

2.5. Az Európai Bizottság ennek eléréséhez a közleményben felvázol egy tervet, amely hat pilléren nyugszik:

1. „körforgásos energiarendszer”, amelynek középpontjában egyértelműen az energiahatékonyság áll (többek között a következő intézkedések tartoznak ide: az energiahatékonyság elsődlegessége elvének végrehajtása; a primerenergia-tényezők felülvizsgálata; a hulladékok energetikai hasznosításával kapcsolatos megközelítések előmozdítása);
2. a végfelhasználói ágazatok fokozott villamosítása (többek között a következő intézkedések tartoznak ide: a tengeri szélenergia fejlesztése; a megújuló energia kötelező figyelembe vétele a közbeszerzéseknél; az épületfűtések villamosításának előmozdítása, az elektromos járművek töltőállomásainak kiépítése; a megújulóenergia-irányelv felülvizsgálata; a személygépjárművekre és a könnyű haszongépjárművekre vonatkozó új CO₂-kibocsátási előírások; az alternatív üzemanyagok infrastruktúrájának kiépítéséről szóló irányelv felülvizsgálata);
3. bioüzemanyagok használata bizonyos területeken (többek között a következő intézkedések tartoznak ide: a megújuló, alacsony szén-dioxid-kibocsátású és fenntartható tüzelőanyagokra vonatkozó európai tanúsítási rendszer, adott esetben olyan intézkedésekkel kiegészítve, mint bizonyos fogyasztási ágazatokban a minimális hányadok vagy kvóták bevezetése; a szén-dioxid-leválasztás kiterjesztése a szintetikus tüzelőanyagok előállításánál való felhasználás céljából);
4. a piacok jobb felkészítése a dekarbonizációra és a decentralizációra (többek között a következő intézkedések tartoznak ide: az energiától független áresszetezők közelítése a különböző energiaforrások esetében; az energiaadók harmonizációja; a kibocsátáskereskedelmi rendszer esetleges bővítése; a fosszilis tüzelőanyagok közvetlen támogatásának megszüntetése; a gázpiac szabályozási keretének felülvizsgálata, tájékoztató kampány a fogyasztók jogairól, a fogyasztók jobb tájékoztatása);
5. integrált energetikai infrastruktúra (többek között a következő intézkedések tartoznak ide: a transzeurópai hálózatok új szabályozása; az intelligens távfűtési és -hűtési hálózatokba irányuló beruházások fokozása);
6. az energiarendszer digitalizálása és innovációs támogatási keret (többek között a következő intézkedések tartoznak ide: hálózati kiberbiztonsági kódexek; átjárhatósági követelményekre vonatkozó végrehajtási jogi aktusok).

3. Az EGSZB általános megjegyzései

3.1. A jelenlegi helyzettel kapcsolatos problémák elemzése nagyon pontos, és mindenképpen üdvözlendő az Európai Bizottság alapvető megközelítése: sürgősen elő kell mozdítani az energiarendszerek integrációját – különös tekintettel arra, hogy Európában fel kell gyorsítani a közlekedési és fűtési/hűtési ágazat dekarbonizációját. A rendszerintegráció nemcsak a klímasemlegességi célkitűzés elérése, hanem a stabil ellátásbiztonság, valamint a lakosság és a gazdaság számára egyaránt megfizethető árak szempontjából is fontos. Az EGSZB ezért kifejezetten támogatja az Európai Bizottság arra irányuló tervét, hogy előmozdítsa a villamosenergia-, a fűtési és a közlekedési ágazat integrációját. Ügyelni kell azonban arra, hogy ezt a tervet ne használják alapnak az általános érdekű szolgáltatások további liberalizációjához, amíg az eddigi liberalizációs kezdeményezés hatásait ki nem értékelik. Az EGSZB azonban arra is nyomatékosan felhívja a figyelmet, hogy az Európai Bizottságnak arra kellene ösztönöznie az Európai Unióval szomszédos országokat, mindenekelőtt a keleti partnerség országait, hogy ők is kövessék, illetve politikájukban tegyék magukévá ezt a tervet. Meg kell vizsgálni, hogy e tekintetben hasznos lehet-e egy „szén-dioxid-vám” bevezetése.

3.2. A 2.5. pontban felsorolt hat koncepció helytálló és célravezető megközelítést jelent. Az egyes intézkedések többségükben szintén meggyőzőek, még akkor is, ha a részleteket tekintve helyenként nem teljesen egyértelmű, hogy valójában mennyiben járulnak hozzá az energiarendszer integrációjához.

3.3. Bírálható viszont, hogy a stratégia szakpolitikai célkitűzései nem elég nagyratörők, valamint következetessége és logikai felépítése is hagy némi kívánnivalót maga után. Ezenkívül a polgárok/fogyasztók által betöltött/betöltendő szerepet szinte teljesen figyelmen kívül hagyja. Ez azért különösen zavaró, mert az Európai Bizottság még a tiszta energiáról szóló csomagban ígéretet tett arra, hogy az energetikai átmenet középpontjába a polgárokat állítja majd.

3.4. Az Európai Bizottság elmulasztotta olyan egyértelmű, ambiciózus és konkrét alcélok meghatározását, amelyek az átfogó klímasemlegességi célkitűzésen alapulnak. Ez különösen a megújuló energiaforrások arányának növelésére vonatkozik, amely sok tagállamban elmarad a kitűzött céloktól.

3.4.1. El kell ismerni, hogy az Európai Bizottság rendkívül (ön)kritikus a megvalósítás esélyeit illetően. Közleményében ez áll: „Határozott szakpolitikai fellépés nélkül a 2030-as energiarendszer jobban fog hasonlítani a 2020-as energiarendszerhez, mint mindahhoz, amire a klímasemlegesség 2050-ig történő eléréséhez szükség lenne. [...] A következő öt-tíz évben tett lépések döntő fontosságúak lesznek egy olyan energiarendszer kiépítése szempontjából, amely a 2050-ben elérendő klímasemlegesség irányába tereli Európát.”

3.4.2. Az Európai Bizottság azonban maga is híján van a politikai bátorságnak, ahogy az a közleményből kitűnik. Az a kijelentés ugyanis, hogy a villamos energia végsőenergia-fogyasztáson belüli részarányának előrelátható jelentős növekedése alapján elegendő, ha a megújuló energia villamosenergia-mixen belüli részaránya 2030-ig eléri az 55–60 %-ot, valamint 2050-ig a 84 %-ot, sok kérdést hagy megválaszolatlanul. A legfontosabb kérdés a következő: Hogyan érhetjük el a stabil ellátásbiztonságot? A szél- és napenergia ingadozásának ellensúlyozásához biogáz, bioüzemanyagok, köztük szintetikus üzemanyagok, például hidrogén, valamint bizonyos körülmények közt vízenergia használható. Ezenfelül két olyan technológiai lehetőség is van, amely fedezheti a fennmaradó 16 %-ot, emellett szén-dioxid-mentesnek, illetve alacsony szén-dioxid-kibocsátásúnak tekinthető: az atomenergia és a szén-dioxid-leválasztást és -tárolást alkalmazó gáz- vagy szénerőművek. Ezekhez azonban jelentős gazdasági, környezeti és társadalmi kihívások társulnak. Még ha az energiatermelési szerkezet pontos meghatározása a tagállamok feladata is, érthetetlen, hogy az Európai Bizottság miért nem fejt ki, hogyan gondolja megvalósítani a szén-dioxid-mentes ellátásbiztonságot.

3.5. A kellő bátorság hiánya máshol is megmutatkozik. Ahogy az Európai Bizottság helyesen rámutat, az energiarendszer integrációja főként azért halad ilyen lassan, mert elmarad a közlekedési és mindenekelőtt a fűtési ágazatban használt fosszilis tüzelőanyagok szén-dioxid-árzása. Ezenkívül sok tagállamban magasak a villamos energiához kapcsolódó adók és illetékek, még akkor is, ha azt megújuló energiaforrásokból állítják elő. Egyes tagállamokban a rendkívül magas hálózati díjak is problémát jelentenek. E piaci torzulás például azzal a következménnyel jár, hogy sok helyzetben a villamosenergia-többlet hőtermelésre való felhasználása (a villamos energia hőenergiává alakítása) – ha úgy tetszik a rendszerintegráció legegyszerűbb formája – gazdaságilag nem valósítható meg.

3.6. Az energiarendszer integrációja csak akkor tud valóban előrehaladni, ha megoldódik a piaci torzulás problémája. „A fosszilis tüzelőanyagok közvetlen támogatásának fokozatos megszüntetésére irányuló munka” folytatására és „a kibocsátáskereskedelmi rendszer új ágazatokra való esetleges kiterjesztésére irányuló javaslat” benyújtására vonatkozó bejelentés csak üres frázis. Ennél többre van szükség. Ezek ugyanis ugyanazok az üres közhelyek, amelyeket a társadalom már évek óta hall az Európai Bizottságtól anélkül, hogy valóban lényegi változásokra került volna sor. Az Európai Bizottság által a stratégiájának első három pillérében prioritásként bemutatott technológiai támogatás (lásd a közlemény 3.1–3.3. pontját) jelentősen veszíteni fog hatékonyságából, ha az Európai Bizottság nem tesz meg mindent az említett piaci torzulások megszüntetése érdekében.

3.7. Örvendetes ugyan, hogy az Európai Bizottság a technológiai feladatok sorrendbe állítását javasolja, ezzel összefüggésben azonban az Európai Bizottságnak világosan meg kellett volna fogalmaznia, hogy a tüzelőanyagok elégetése a hatások szempontjából soha nem versenyezhet a fotovoltaikus vagy szélenergia révén termelt villamos áram közvetlen energetikai felhasználásával – hacsak nem kapcsolt energiatermelő létesítményben történik, ahol a hőt közvetlenül helyben hasznosítják. Ez az aspektus mindenekelőtt a közlekedés dekarbonizációja szempontjából nagyon fontos, amely bizonyos területeken nem valósítható meg villamosítással. Az Európai Bizottság ezt a közlemény egyes részeiben szereplő példákban érintőlegesen említi. A különböző technológiai lehetőségek értékelésénél azonban a hatásokot nem tekinti irányadó kritériumnak, ami viszont az energiarendszerek energetikai és gazdasági szempontból észszerű integrációjához elengedhetetlen lenne.

3.8. Az Európai Bizottság nem ismeri fel kellőképpen az infrastruktúra alapvető jelentőségét sem. A rendszerintegráció gazdaságilag hatékony kialakítása csak akkor valósítható meg, ha a rendszerintegráció tervezésénél és megvalósításánál fontos alapként tekintenek a meglévő energetikai infrastruktúrára, illetve értékelik a különböző technológiai lehetőségek infrastruktúrális hatásait. Ebben az esetben a következőket látnánk:

- a) Az elektromos járművek töltésére elsősorban a fotovoltaika kínál jó lehetőséget (különösen pedig a tetőre szerelt panelek), mivel a fotovoltaikus rendszerekből az áram betáplálása többnyire kifizetésű szinten történik, és az elektromos járműveket ezen a szinten töltik.
- b) A villamos energiát – például hőszivattyúk segítségével vagy hőtárolókon keresztül – hőenergiává alakító alkalmazásokhoz a szélerőművek vagy a nagyobb naperőműparkok alkalmasak, ha a hőt táv- vagy helyi fűtési hálózaton keresztül szállítják. Ebben az esetben ugyanis a szivattyúk vagy a hőtárolók működtetéséhez nagyobb mennyiségű villamos energiára van szükség.
- c) A villamosenergia-többlet hidrogén formájában való hosszú távú tárolására különösen a gáztároló létesítmények alkalmasak.

3.9. Az említett „power-to-X-technológiák” egyike sem igényel feltétlenül teljesen új infrastruktúrát. Inkább a meglévő technológiákat kell okosan használni, illetve szükség esetén korszerűsíteni és fejleszteni⁽³⁾. Sok tagállamban az infrastruktúra is megszenvedte a megszorításokat. Az infrastruktúra korszerűsítésénél és fejlesztésénél fontos szempont a költséghatékonyság, de a jó munkahelyek létrehozását sem szabad figyelmen kívül hagyni. Az Európai Bizottságnak ennek alapján mérlegelnie kell, hogy legalább rövid és középtávon a „power-to-X-alkalmazások” támogatását a meglévő infrastruktúrák használatától tegye függővé, hogy először a lehető legkisebb ráfordítással kiaknázható lehetőségeket használják ki. Ennek fényében kérdés, hogy indokolt-e hogy a közlemény egyoldalúan az offshore szélenergiára összpontosít.

3.10. A közlemény ugyan megemlíti a digitalizációt, azonban nem foglalkozik az abban rejlő valódi lehetőségekkel. A hatékony és biztonságos energiaellátáshoz haladéktalanul szükség van olyan intelligens hálózatokra, amelyek konkrét jelzéseket küldenek a piaci szereplőknek, és ezáltal maga a piac is intelligenssé válik. Amennyiben a digitális alkalmazásokon keresztül a piaci szereplők rendelkezésére bocsátják a megfelelő információkat, az elektromos gépkocsik – különösen a „jármű-hálózat” rendszerek részeként –, a hőszivattyúk vagy a hidrogéntároló rendszerek fontos rendszerszolgáltatásokat nyújtanak és tehermentesítik a hálózatot. A mesterséges intelligencia, a gépi tanulás és az energiaszolgáltatási folyamatok automatizálása – akár a magánhálózatok, akár az ipar szintjén – új szintre emeli a terheléselhelyezést és elősegíti a virtuális erőművekbe való integrációt.

3.11. Végül a közlemény figyelmen kívül hagy sok olyan szempontot, amely az Európai Bizottság számára korábbi közleményekben, például az energiaunió stratégiai keretéről szóló közlemény esetében fontos volt, vagy amely a tiszta energiáról szóló csomag révén már a hatályos európai jog részét képezi: ez a villamos energia belső piacáról szóló (EU) 2019/944 irányelv szerinti aktív felhasználókat érinti, akiknek hozzáférést kell biztosítani az összes releváns villamosenergia-piachoz. Ez az elképzelés semmilyen szerepet nem játszik a közleményben – ahogyan a saját célra termelők vagy a helyi energiaközösségek tevékenységei sem, amelyeket a megújuló energiaforrásokról szóló (EU) 2018/2001 irányelv foglal jogszabályba. Semmitmondó az a kijelentés, miszerint „a polgárok központi szerepet játszanak a rendszerintegrációban. Ez azt jelenti, hogy kreatívan hozzá kell járulniuk e stratégia végrehajtásához”, ha az egyetlen konkrét intézkedés egy tájékoztató kampány.

3.12. Az EGSZB már többször rámutatott arra, hogy sok tagállamban olyan komoly akadályok vannak, amelyek gyakorlatilag lehetetlenné teszik a polgárok szerepvállalását. Így még érthetlenebb, hogy a közlemény figyelmen kívül hagyja ezt a problémát. További célok is vannak, amelyeket az Európai Bizottság hasonló dokumentumokban kiemelt, de a közleményben figyelmen kívül hagy: az energiamporttól való függőség csökkentése, a regionális gazdasági körforgások megerősítése, tisztességes és megfelelő munkahelyek teremtése stb. Ezek olyan szempontok, amelyeket figyelembe kell venni az energiaintegráció kialakításánál, és amelyek miatt bizonyos technológiai megoldások előnyösebbnek tűnnek más megoldásokkal szemben. Az Európai Bizottságnak ezen kívül arra kell törekednie, hogy ezeket a szempontokat a harmadik országok is figyelembe vegyék az energiapolitikájukban. A szén-dioxid-vámok ezzel kapcsolatban is stratégiai lehetőséget kínálhatnak.

⁽³⁾ Csak egy példa: bár a fosszilis gáz szerepe egyre csekélyebb lesz, a meglévő gázhálózatokat teljes egészében vagy megosztva fel lehetne használni „zöld gáz” vagy hidrogén szállítására.

3.13. E tekintetben számtalan lehetőség kínálkozik arra, hogy a polgárok az ágazati összekapcsolódások olyan „szereplőivé” váljanak, akik maguk is aktívak lehetnek és ebből hasznot húzhatnak. Csak hogy egy példát említsünk: a legújabb szélérőművek átlagos körülmények között annyi villamos energiát termelnek, amennyivel 7 000 elektromos gépkocsi energiaszükségletét lehet fedezni. 10 millió EUR alatti beruházási költségek mellett már jócskán van értelme, hogy a „lakossági szélérőműveket regionális töltőállomássá” avassák. Ám a benyújtott közlemény még csak érintőlegesen sem említi az ilyen megközelítéseket, amelyek rendkívüli mértékben növelnék az elfogadottságot, már csak azért is, mert jelentősen csökkentenék a polgárok költségeit és kedvezően hatnának a regionális gazdaságra.

3.14. Meg kell erősíteni a fogyasztói jogokat, hogy a rendszerintegráció az emberek számára is előnyös legyen. Ennek a termelés-fogyasztásra és a klasszikus fogyasztói szerepre egyaránt ki kell terjednie. A közlemény a polgárokat csupán ügyfélnek, illetve fogyasztónak tekinti, akiknek csak erre a célra előkészített információkat kell nyújtani. Az EGSZB számára ez – tekintettel az „európai energiaunióval” kapcsolatos ígéretekre is – több mint kiábrándító.

3.15. Elvi síkon az Európai Bizottság ugyan elismeri, hogy a gáz és a távfűtés terén foglalkozni kell a fogyasztói jogokkal, mégis 2021 legfőbb intézkedéseként csupán annyit jelent be, hogy a gázágazatra vonatkozó új keretszabályozás keretében meg kívánja erősíteni a gázfogyasztók jogait. A helyi és távfűtési szektort illetően hiányoznak a konkrét intézkedések, jóllehet a fogyasztói jogokat épp ezen a területen sokkal gyengébben határozzák meg, mint a villamosenergia- és gázszektorban. A meglévő rendszerintegráció megőrzése érdekében azonban a fűtési ágazatban el kell tekinteni a további liberalizálási lépésektől.

3.16. Ezzel kapcsolatban az EGSZB emlékeztet azon álláspontjára, miszerint mindenáron el kell kerülni a kétsebességes energiatarsadalom kialakulását (*). Nem történhet meg, hogy csak a kellő pénzügyi erőforrásokkal és technológiai eszközökkel rendelkező háztartások húzzanak hasznot az energetikai átalakulásból, de a költségeket az összes többi háztartásnak viselnie kelljen. Ehelyett nemzeti és európai szinten egyaránt konkrét intézkedésekre van szükség az energiaszegénység elleni küzdelem érdekében. Ide tartozik az energiaszegénységtől szenvedő háztartások hőtechnikai felújításához vagy fűtési rendszerének cseréjéhez nyújtott támogatásokhoz való jobb hozzáférés biztosítása, valamint az energiaszektorban kötelező alapelátási modellek és a fogyasztókat – például a túl magas villamosenergia-hálózati díjakkal és a monopóliumok általi visszaélésekkel szemben – védő általános rendelkezések bevezetése.

4. Részletes megjegyzések

A körforgásosabb energiarendszerről

4.1. Az EGSZB már a TEN/660. sz. saját kezdeményezésű véleményében ismertette a körforgásosabb energiarendszerrel kapcsolatos elképzelést, és örvendetesnek tartja, hogy az Európai Bizottság átveszi ezt a fogalmat.

4.2. E fogalomnak azonban nemcsak az energiamegtakarításra és az energiahatékonyságra kellene kiterjednie, ahogy azt a közleményben értelmezik, hanem ezen túlmenően általában az energiaáramokra is. Ez különösen az energiarendszerek gyors helyszíni, azaz a végfelhasználás helyén történő integrációja szempontjából fontos.

4.3. Az EGSZB üdvözlöi az Európai Bizottság arra irányuló bejelentését, hogy megvizsgálja a primerenergia-tényezőket. Már most is nyilvánvaló ugyanis, hogy sok tagállamban a jelenlegi gyakorlat miatt kedvezőtlenebb helyzetbe kerülnek a villamos energiát hőenergiává alakító alkalmazások és a bioüzemanyagok. Azt is mérlegelni kell, hogy a primerenergia-tényezőket egyértelműen a fellépő szén-dioxid-kibocsátásokkal összhangban igazítsák ki.

4.4. A közlemény 3.1. pontja kulcsfontosságú intézkedésként említi meg az energiahatékonyság elsődlegessége elvének érvényesítését, ami azt sugallhatja, hogy magasabb energiaárakat kell megállapítani. E tekintetben azonban figyelemmel kell lenni a kiszolgáltatót energiafogyasztókra, és el kell kerülni, hogy fokozódjon az energiaszegénység. Az EGSZB többször is szorgalmazott erre irányuló stratégiákat, és konkrét javaslatokat is tett (lásd például a SC/53. sz. véleményt). Ez a szempont mások mellett különösen számos kelet-európai polgár és az átalakulóban lévő régiók számára fontos. Ennélfogva az ambiciózus hatékonysági célok elérése érdekében régióként eltérő megközelítésre van szükség.

Az energiaszükséglet villamosításának felgyorsításáról

4.5. Az Európai Bizottság megközelítése helytálló: a fűtési és közlekedési ágazat villamosítása a rendszerintegráció legjobb megközelítése. Annak érdekében, hogy ez összhangban álljon a klímasemlegesség céljával, a megújuló energiaforrások gyors, ám a szükségletekhez igazodó és azokon alapuló fejlesztésére van szükség.

(*) Lásd: HL C 429., 2020.12.11., 85. o.

4.6. Kívánatos lett volna, hogy az Európai Bizottság egyértelműbbé tegye, hogy ez pontosan mit jelent a megújuló energiaforrásokból előállított energiáról szóló (EU) 2018/2001 irányelv említett felülvizsgálata szempontjából. Az EGSZB úgy véli, hogy a felvázolt fejlesztési célok közel sem elegendők.

4.7. A közlemény 3.2. pontja egyértelműen a tengeri szélenergiára összpontosít. A fotovoltaikát és a szárazföldi szélenergiát egyáltalán nem említi. Ez érthetetlen, hiszen e területeken – az e vélemény 3.7. pontjában ismertetettek szerint – gyorsan és hatékonyan feltárhatók a rendszerintegrációs lehetőségek, ellenben a tengeri szélenergia a hidrogéntermeléshez az energetikai infrastruktúra terén hatalmas beruházásokat igényel. Az Európai Bizottságnak tehát azt tanácsolhatjuk, hogy intézkedései prioritási sorrendjének meghatározásánál az elsődleges teendőket rangsorolja előre.

A hidrogén szerepéről

4.8. Helytálló az a kijelentés, miszerint a hidrogén a klímasemleges energiamix nélkülözhetetlen eleme lesz. A hidrogén különösen három területen lesz nélkülözhetetlen, amikor a közvetlen villamosítás eléri a határait:

- hosszú távú villamosenergia-tárolás a „sötét szélcsend” helyzeteinek, azaz az olyan időszakoknak az áthidalásához, amikor sem elegendő napsütés, sem kellő szél nincs,
- tüzelőanyag a légi közlekedéshez, a hajózáshoz, valamint néhány kivételes esetben a közúti nehéztehergépjárműforgalomhoz, továbbá a tömegközlekedés néhány speciális területén,
- tüzelőanyag bizonyos ipari folyamatokhoz.

4.9. A hidrogén előállítása azonban drága és nagy energiavesztéssel jár. A közleménynek ezért tisztázni kellene, hogy a hidrogén csak akkor jelenthet megoldást, ha technikailag nem (vagy csak jóval magasabb költségek mellett) valósítható meg a közvetlen fűtés vagy a villamosítás.

A piacok szerkezetéről és nyitottságáról

4.10. Sok tagállamban az figyelhető meg, hogy mereven a központi nagykereskedelmi piacra összpontosítanak, ami sok esetben akadályozza az energiarendszer integrációját. Például műszakilag (a villamosenergia-hálózat tehermentesítése szempontjából) és nemzetgazdaságilag (a költséghatékonyság szempontjából) sokkal észszerűbb lehet a helyi szinten keletkező villamosenergia-többletet közlekedési vagy a villamos energiát hőenergiává alakító alkalmazásokhoz felhasználni, amelyek helyi szinten ugyancsak villamosenergia-keresletet támasztanak. Az egyazon helyen működő különböző energiaszektorok ilyen közvetlen – optimális esetben a már meglévő állami és települési közüzemi szolgáltatók és tartós hálózataik bekapcsolásával történő – integrációját gyakran lehetetlenné teszik a központi nagykereskedelmi piacok.

4.11. Az a tény, hogy az Európai Bizottság nem ismeri el, hogy a villamosenergia-szektorban a kevés központi nagykereskedelmi piacra való merev összpontosítás akadályozza a rendszerintegrációt, annál is inkább meglepő, mivel a kereskedelem más formáit már említik és elismerik a hatályos jogszabályok: például a villamos energia belső piacáról szóló (EU) 2019/944 irányelv kifejezetten elismeri az aktív fogyasztóknak az egyenrangú szereplők közötti kereskedelemhez és a lakossági energiaközösségeken belüli közös energiahasználathoz (energiamegosztáshoz) való jogát. Mindkét forma lehetővé teszi a polgárok, illetve a kkv-k és a települések számára is, hogy helyileg közvetlenül és rendkívül hatékonyan hozzájáruljanak a rendszerintegrációhoz. Az Európai Bizottság közleménye ezért e tekintetben csalódást kelt. Seholy sem fejtj ugyanis ki, hogy miként kell úgy kialakítani a piacot, hogy a fogyasztók be tudják tölteni az említett szerepet.

Az integrált energetikai infrastruktúráról

4.12. Az infrastruktúra-tervezéssel kapcsolatos holisztikus megközelítés iránti elkötelezettség üdvözlendő, mivel jelentős beruházási igény várható, amely adott esetben egy közös európai finanszírozási keret révén lenne kezelhető. Ennek során azonban az energiatermelési lehetőségekre és a fogyasztási szerkezetre tekintettel fontos figyelembe venni a meglévő infrastruktúrát, annak optimalizálását és bővítését – a fogyasztás rugalmasabbá tételét is beleértve –, továbbá fontos figyelembe venni azt is, hogy milyen kölcsönhatások érvényesülnek a piaci, illetve kereskedelmi struktúrák és az infrastruktúrák között. Az Európai Bizottság nem tér ki erre a kérdésre.

4.13. Nem ismeri tehát fel, hogy az infrastruktúra megszabja, mely technológiákat kell elsősorban alkalmazni: azokat, amelyekkel – ha minden más feltétel azonos – a legjobban ki lehet használni a meglévő infrastruktúrát.

Kelt Brüsszelben, 2021. január 27-én.

*az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke*
Christa SCHWENG
